

ภาคผนวก ข
สัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เวทีประชาธิปไตยสภาองค์กรชุมชนตำบล
หนองขาม
อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ

ผู้เข้าประชุมกลุ่ม

1. นายหมอน ชุ่มเกิด ที่อยู่ 109 ม.4 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
2. นายตะวัน ชมนาวัง ที่อยู่ 194 ม.3 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
3. นายสุพล บุญโนนแต่ 146 ม.4 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
4. นายสายันต์ เหล็กพรม 61 ม.3 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
5. นายจรรุญ ชาวดอน 55 ม.3 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
6. นายสมภูมิ จิวศัตรา 29 ม.4 ต.หนองขาม อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่ดำเนินการในพื้นที่

เริ่มขึ้นจากการที่ สภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชัยภูมิ (นายประทีป พลมณี) สนับสนุนการขับเคลื่อนเวทีประชาธิปไตย และเสนอให้ชุมชนส่งข้อเสนอด้านการพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อของบประมาณและจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ชุมชนตำบลหนองขาม ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดของคนในพื้นที่ ในที่นี้ก็คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ส่วนเงินทุนสนับสนุนจากสภาพัฒนาการเมืองนั้นเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2552 งบประมาณจะสนับสนุนการจัดพื้นที่ทางความคิดเพื่อให้ชุมชนได้ขับเคลื่อนแผนงานพัฒนาชุมชนและผลักดันเข้าสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

งบประมาณสนับสนุนของสภาพัฒนาการเมืองเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเวทีชุมชน โดยเฉพาะการประชุมผู้นำชุมชนเพื่อจัดทำแผนชุมชนของทั้ง 11 หมู่บ้านในตำบลหนองขาม ในแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ เข้าสู่องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองขาม สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขามจะขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและให้ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ตลอดจนร่วมดำเนินการในเรื่องสวัสดิการชุมชน

เวทีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในตำบลหนองขาม การขับเคลื่อนหลักๆ ส่วนใหญ่คือ การระดมความคิดของผู้นำเพื่อขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ตำบลหนองขามมีหนองน้ำคือ “ห้วยยางหวาย” และ “ลำน้ำก่า” ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เชื่อมโยงผู้คนให้หันมาตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกันภายในชุมชน ก่อเกิดเป็น “กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศน์ห้วยยางหวาย” และในระยะแรกนั้นได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก ดำเนินการอนุรักษ์เรื่องของการรักษาไม้พันธุ์พื้นเมืองเช่นต้นยางนา เกิดการขับเคลื่อนทางความคิดด้านการอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ในปี พ.ศ.2550 ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้น สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขามจดทะเบียนสภาองค์กรชุมชนเป็นสภาแรกของจังหวัดชัยภูมิ พอมีงบประมาณสนับสนุนจากสภาพัฒนาการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนเป็นการเปิดพื้นที่ในการ “โหม่พื้โหม่น้อง” และเป็นพื้นที่ในการขยายกิจกรรมการพัฒนาเช่น การ

พัฒนาด้านกองทุนสวัสดิการชุมชน โดย นายสายันต์ เหล็กพรม และ นายหมอน ชุ่มเกิด เป็นผู้นำหลักในการก่อตั้งขึ้นในพื้นที่ตำบลหนองขาม อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

การเข้ามาของสภาพพัฒนาการเมืองในช่วงแรกเกิดความสับสนในทางสถานภาพ บทบาทของผู้นำ ทั้งผู้นำหมู่บ้านเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรเช่น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และการเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชน บางครั้งผู้เข้ามามีส่วนร่วมในสภาองค์กรชุมชนก็เป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกิดการทับซ้อนพื้นที่การทำงาน และเกิดความสับสนกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสภาองค์กรชุมชน ในช่วงแรกๆ ต่อเมื่อมีการทำความเข้าใจจากสภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนการสนับสนุนเงินทุนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมด้านประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน จึงทำให้ทราบถึงบทบาทของสภาองค์กรชุมชน และเข้าใจความเป็นประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น ตลอดจนการตื่นตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน

โดยสรุป กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่ดำเนินการในพื้นที่ตำบลหนองขาม เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางความคิด การแลกเปลี่ยนความเห็น และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน กระบวนการมีลักษณะของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกันในทิศทางที่ตกลงกันจากการประชุม โดยผู้นำชุมชนเช่น ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน และ นักพัฒนาเอกชนที่เป็นคนในชุมชนเอง เข้ามาสนับสนุนก่อให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยที่ขับเคลื่อนอยู่ในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน

การบริหารจัดการโครงการ (ประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล)

สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม มีองค์กรที่จดทะเบียนร่วมอยู่ในสภาจำนวน 49 องค์กรกับอีก 1 กลุ่มเครือข่าย (เครือข่ายอนุรักษ์ห้วยยางหวาย) ที่เข้ามามีส่วนร่วมคิด ส่วนร่วมทำ ในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งโครงการที่หนุนเสริมจากภายนอก และโครงการที่สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม ดำเนินการเอง

การบริหารจัดการเป็นการบริหารแบบบูรณาการด้านงบประมาณที่ได้รับสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากสภาองค์กรชุมชนเอง จาก เงินสวัสดิการชุมชน และจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก รวมไปถึงงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาจากสภาพพัฒนาการเมือง งบประมาณจากส่วนไหนเข้ามา ก็จะนำมาจัดสรรส่วนหนึ่งไว้ใช้ในการทำกิจกรรมด้านความคิด เวทีประชาธิปไตยชุมชนเพื่อสรุปข้อตกลงร่วมกันก่อนนำไปดำเนินการ

ในระยะแรก จัดการประชุมในชุมชนมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ทำให้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมานั้นไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ (1 ปีจัดประชุมใหญ่ 1 – 2 ครั้ง) ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขามจำเป็นต้องจำกัดผู้เข้าร่วมประชุมเฉพาะผู้นำจากแต่ละหมู่บ้านใน 11 หมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และส่วนหนึ่งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่)

ในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จากการวิเคราะห์ ทำให้เข้าใจได้ว่า ความร่วมมือของคนในชุมชนต่อเรื่องประชาธิปไตยชุมชน โดยเฉพาะการเข้าร่วมและสนับสนุนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นั้น ประสบผลสำเร็จ แต่ส่วนที่ยังขาดคือ “ความเข้าใจเรื่องบทบาท หน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม

อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ การให้ข้อมูลจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยเรียนรู้ชุมชนพบว่า การที่องค์การบริหารส่วนตำบลไม่เข้าใจบทบาท หน้าที่ ของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขามนั้น อาจเป็นผลมาจาก การที่ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขามไม่ได้เป็นผู้นำที่มาจาก ผลผลิตของเวทีประชาธิปไตยชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม ไม่เหมือนกับ ตำบลบ้าน ขาม อำเภอจัตุรัส หรือที่ บ้านค่าย อำเภอจัตุรัส ที่ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเติบโตมา จากเวทีประชาธิปไตยชุมชนที่ดำเนินการโดยสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ ทำให้การบริหารโครงการ ต่างๆในพื้นที่นั้นสอดคล้อง สอดรับกับแผนชุมชน ตลอดจนเกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่าง แผนชุมชนกับแนวปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นั้น

ในส่วนของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม นั้น แม้ว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมใน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการจัดทำแผนชุมชน มีผู้นำหมู่บ้านเข้ามาร่วม และยกวางแผน ชุมชนตลอดจนผลักดันแผนชุมชนเข้าสู่การบรรจุเป็นข้อบัญญัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง จะเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญ แต่ “ยังละเลย” ในการยกแผนชุมชนที่ เกิดจากเวทีประชาธิปไตยชุมชนและผ่านกระบวนการคิดแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวไปเรียงลำดับ ความสำคัญในข้อบัญญัติลำดับต้นๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีเพียงบางแผนงานที่ ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเร่งด่วนเช่น การซื้อเรือเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในยามประสบอุทกภัย ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่หลายหมู่บ้านในตำบลหนองขาม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ประสบ ปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำติดต่อกันมาหลายปี แต่โดยภาพรวมแล้ว แผนชุมชนที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นนำไปดำเนินการนั้นถือว่าน้อย (ประมาณ 30%) จากข้อบัญญัติองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นทั้งหมด โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้เหตุผลคือ ไม่มีงบประมาณ หรือ งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีน้อยไม่สามารถดำเนินการตามแผนชุมชนที่นำเสนอ เข้าไปบรรจุได้ทั้งหมด

ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการโครงการนั้นก็คือ การที่ชุมชนยังขาดองค์ความรู้เรื่อง การบริหารจัดการโครงการ ตลอดจนด้านงบประมาณที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเข้ามาร่วม เวทีในแต่ละครั้งถือว่าเป็นการสละเวลาอันมีค่ามาเข้าร่วม งบประมาณด้านอาหาร อาหารว่าง ก็ จำเป็นจะต้องมีเพราะหากขาดตรงนี้การเข้ามามีส่วนร่วมก็เป็นไปได้ยาก เพราะการเดินทางมา เข้าร่วมในแต่ละครั้งของแต่ละคนก็จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย

การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของพื้นที่ประชาธิปไตยชุมชน

การสนทนาและวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของพื้นที่ตำบลหนองขาม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จเป็นผลมาจาก

1. การให้ความร่วมมือของคนในชุมชน และการที่ผู้นำชุมชนของทั้ง 11 หมู่บ้านให้ ความสำคัญในการเข้ามาร่วมกันเรียนรู้แลกเปลี่ยน แก้ไข ปัญหา ตลอดจนดำเนินกิจกรรม ร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้นำทั้ง 11 หมู่บ้านลงเรือศึกษาผลจากภัยพิบัติอุทกภัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา

2. การหนุนเสริมจากนักพัฒนาเอกชน นักพัฒนาอิสระ และหน่วยงานสนับสนุน ภายนอก เช่น สภาพัฒนาการเมือง กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก ที่เข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจใน เรื่องของ สิทธิ หน้าที่ ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และผลดีของการระดมความคิด

แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ในบางครั้งมีการจัดอบรมผู้นำชุมชน โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้เข้ามาให้ความรู้และคำแนะนำ

3. ปัจจัยภายในเองคือ การมีกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่เงินรายได้ส่วนหนึ่งจากการบริหารจัดการนั้น จะจัดเก็บไว้เพื่อเป็นทุนอุดหนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ความตื่นตัวทางประชาธิปไตยในชุมชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการกระตุ้นวุฒิภาวะด้านการรับรู้ด้านการพัฒนาของคนในชุมชน

4. การที่ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติเช่น ห้วยยางห้วย ลำน้ำก่า ที่ประชาชนใช้สอยร่วมกัน จึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาร่วมกันทำข้อตกลงในการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว ส่งผลต่อการเกิดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างกันของคนในชุมชน ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางความคิดของคนเพิ่มมากขึ้น

ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาไปสู่ชุมชนจัดการตนเอง

ชุมชนตำบลหนองขาม ถือว่าเป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นให้ความร่วมมือด้วยดี ผู้นำชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้านให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน มีการเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นประจำ การเกิดสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองขาม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ก็ดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลแรกเริ่มของจังหวัดชัยภูมิ (จดทะเบียนจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลลำดับที่ 2 ของจังหวัดชัยภูมิ)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว แต่เป็นการมีส่วนร่วมแบบเดิมที่ผู้นำเรียกชาวบ้านเข้ามารับรู้รับฟัง ต่อเมื่อในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมา (ประมาณ 5 ปี) ที่ประชาชนเริ่มตื่นตัวและเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างๆที่มีการจัดขึ้นในชุมชน สาเหตุเป็นเพราะมีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติต่างๆร่วมกัน ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ต้องมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ชาวชุมชนเข้ามาตกลงร่วมกันในการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนี้การที่ชุมชนประสบกับปัญหาร่วมกัน เช่น ปัญหาน้ำท่วม ทำให้ผู้นำหมู่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้านตระหนักถึงปัญหาเร่งด่วนที่จำเป็นจะต้องเข้ามาร่วมกันคิด ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในอันที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

ผู้ร่วมถอดบทเรียน อธิบายเรื่องเงินสนับสนุนด้วยว่า ชุมชนประสานกับหน่วยงานทั้งในชุมชนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนภายนอก ไปจนถึงนักการเมือง (สมาชิกสภาราษฎรในเขตพื้นที่) เพื่อขอทุนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม แต่ไม่ได้คาดหวังว่าจะได้รับจากหน่วยงานทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณจากกองทุนสวัสดิการ และงบประมาณที่มาจากสภาพพัฒนาการเมือง ในปี 2552 - 2553 ที่นับว่าเป็นส่วนเสริมให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

โดยภาพรวม ศักยภาพชุมชนตำบลหนองขาม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ มีความเข้มแข็งในการพัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง แต่ทั้งนี้ การที่จะนำไปสู่การจัดการตนเองได้ จำเป็นจะต้องพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการตนเองของชุมชนจากหน่วยงานที่มีองค์ความรู้และหนุนเสริมงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกไปด้วยสักระยะหนึ่งเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพียงพอจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนจัดการตนเองได้ในระยะยาวต่อไป

